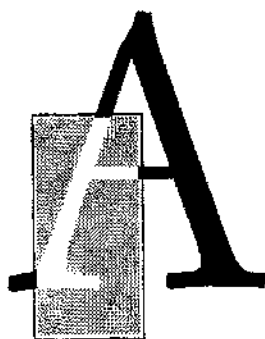

ENTREVISTA A ALAIN REY, DIRECTOR DELS DICCIONARIS LE ROBERT

Alain Rey, director lexicogràfic de l'editorial Le Robert, és autor o coautor de diversos diccionaris francesos i autor de molts treballs sobre lexicologia, lexicografia i terminologia. Acaba de publicar el *Dictionnaire Historique de la Langue Française* del qual s'ha exhaurit la primera edició en tres mesos. El rigor del seu treball, juntament amb el de M. Josette Rey-Debove, ha donat a l'editorial Robert el prestigi que té actualment en el camp lexicogràfic. Alain Rey és avui una de les figures més representatives de la lexicografia francesa actual.

P. Sr. Alain Rey, parli'ns de la seva llarga experiència lexicogràfica.

Vaig començar a treballar en lexicografia, ara deu fer uns quaranta anys, ben bé per casualitat. Jo no havia fet estudis de lingüística ni de Filologia; havia estudiat Ciències Econòmiques i Sociologia, i, posteriorment havia completat els meus estudis amb una especialització en llengua anglesa, que vaig fer als Estats Units, i en Història de l'art, concretament en l'art de l'Edat Mitjana. La meva formació pròpiament dita, doncs, no era lingüística. Però un dia vaig conèixer en Paul Robert, i ell, que tampoc no era lingüista, va engrescar-me en el seu projecte lexicogràfic; i amb la meva feina al que seria més tard el *Grand Robert* vaig entrar en el món dels diccionaris.

El treball del *Gran Robert* em va fer plantejar molts dels problemes que s'han de resoldre en lexicografia, ja que és un diccionari que conté tots els aspectes del lèxic, llevat només de l'aspecte fonètic. Per a mi, doncs, va significar un aprenentatge important, una iniciació general i completa en el món dels diccionaris.

Amb l'experiència del *Grand Robert* vaig iniciar el *Petit Robert*, conjuntament amb M. Josette Rey-Debove i Henry Cottez. Aquest nou diccionari ens va fer plantejar qüestions complementàries de les que ens havíem plantejat amb el *Grand Robert*. Per exemple, el tema de la relació entre els diccionaris i el públic, entre els diccionaris i la seva utilitat social. En el *Petit Robert*, que amplia la nomenclatura del *Grand Robert*, vam haver de fer una opció de model lingüístic per descriure el lèxic. Així, vam optar pel model distribuïdal, en contrast amb el model transformacional que Jean Dubois havia adoptat per al *Dictionnaire du français contemporain* de l'editorial Larousse. Les opcions que vam fer per al *Petit Robert* es basen sobretot en criteris d'utilitat i facilitat de consulta. Els usuaris van ser, doncs, l'eix de la nostra atenció.

Del *Petit Robert* vaig passar al diccionari de noms propis, que encara em va fer plantejar aspectes nous que no m'havia hagut de plantejar anteriorment. En aquest cas, les opcions responien a criteris de tipus cultural.

Després del diccionari de noms propis, vaig realitzar, juntament amb Cellard, el diccionari d'argot, que recull un bon nombre d'expressions d'aquest registre extrems d'obres literàries. I del diccionari d'argot passo al de locucions, que ha estat una obra molt important, tant pels seus continguts com per l'èxit comercial que ha tingut. Se n'han fet unes tretze edicions, deu de les quals contenen alguna nova aportació. Aviat n'apareixerà una altra edició que inclou sis-centes expressions noves procedents de fonts diverses, entre les quals voldria esmentar el *Dictionnaire du français parlé* elaborat per dos investigadors del CNRS i editat a Seuil. Aquesta nova edició inclourà, a més, fragments que, si bé no són pròpiament locucions, apareixen amb molta freqüència en determinats registres comunicatius com, per exemple, en la publicitat.

I del diccionari de locucions, que forma part de la sèrie dels «Usuals» del Robert, al *Diccionari Històric*, del qual després parlaré més detalladament.

En definitiva, que he participat durant molts anys en la tasca lexicogràfica sense que, a l'inici, tingués cap preparació especial per dur-la a terme. He après a fer diccionaris, fent-ne; és així. Del nostre equip inicial, M. Josette Rey-Debove, Henry Cottez i jo, només Cottez era filòleg; els altres dos no érem ni filòlegs ni lingüistes. Jo vaig entrar en la lingüística a través de la meua relació amb lingüistes de renom, com Chevalier o Pottier.

P. Doncs, amb la seva experiència, com concep vostè la lexicografia: com una disciplina? Com un art?

Miri, el meu objectiu essencial quan faig un diccionari és poder arribar a una mena de compromís entre els coneixements lingüístics en sentit general i el treball pràctic, que és artesanal. Per mi, la lexicografia és per damunt de tot una activitat artesanal que construeix un objecte social, que és el diccionari. Aquest objecte, però, ha de ser al mateix temps un objecte útil i una obra d'art, en el sentit més ple de la paraula.

En aquest sentit, penso que amb els Robert hem creat una mena d'estil lexicogràfic. Així ho van reconèixer Wagner i Chevalier quan va sortir el *Petit Robert*.

És important de tenir en compte que un diccionari no es pot limitar només a ser útil; cal també que sigui un producte ben fet i adequat, ja que un diccionari és una opció entre moltes possibilitats. Per exemple, el nou *Diccionari Històric* que acabem de publicar és una obra que ha fet opció per un estil narratiu, ben lluny, doncs, de l'estil dels diccionaris etimològics clàssics, que són tan feixucs de llegir. El nostre diccionari històric, si bé no està adreçat al gran públic, pot concentrar un major nombre de lectors que no pas els diccionaris clàssics.

P. Ja que ha iniciat el tema del *Diccionari Històric*, que es va publicar a finals de 1992, faci'n una breu presentació.

En primer lloc haig de dir que jo no en sóc l'únic autor, sinó que he comptat amb la col·laboració de Tristan Honoré, Marianne Tomi i Chantal Tanet. En segon lloc voldria remarcar que no hem fet un diccionari etimològic com el de Coromines per al català i el castellà, o com el de Pfister per a l'italià. Hem fet un diccionari històric que recull, en la línia de Wartburg, l'etimologia, però també altres informacions sobre l'evolució dels mots, sobretot informacions de tipus cultural. El nostre diccionari, en contrast amb els altres, s'adreça a un públic més ampli, perquè està redactat en un estil narratiu, com ja li he comentat, i entenedor. De fet, no devem haver fet una mala opció, perquè la primera edició ja està exhaurida. Ara treballem ja en les esmenes del que serà la segona edició. També és un fet que ha despertat un cert interès social; m'han fet diverses entrevistes a la ràdio i a la televisió sobre aquest diccionari i s'han publicat força comentaris als diaris. Gràcies a aquesta divulgació, es pot generalitzar una mica l'interès per la història dels mots. Ara, per exemple, el diari *Libération* m'ha demanat que els escrigui un article llarg sobre la història del mot «reforma». Això significa, doncs, que la publicació del nostre diccionari històric ha desvetllat un cert interès per l'evolució general dels mots. Em sembla que un diccionari com aquest pot concentrar tres grans interessos: un interès general dels francesos per la llengua; un segon interès per la llengua francesa en particular com a llengua nacional; i un tercer interès

per la pròpia història cultural. De fet els francesos sempre han tingut un interès remarcable per la llengua. La història de la lexicografia francesa així ho mostra, sobretot a partir del segle XVI. A l'Edat Mitjana el discurs sobre la llengua no existia, ningú no parlava de llengua; va ser amb el Renaixement italià que es va iniciar aquest discurs, concretament amb Dant.

P. Parlem ara sobre el darrer diccionari de Robert: el *Diccionari del francès de Quebec*, que sembla ser que ha aixecat una certa polèmica entre els quebequesos.

Efectivament, l'editorial Robert ha publicat aquest diccionari de la varietat quebequesa del francès. Considero que seria molt interessant de disposar de diccionaris per a cada una de les grans modalitats de la llengua francesa. La idea de fer aquest diccionari era molt antiga; jo n'havia parlat amb diversos amics de Quebec. En la meua opinió els nens quebequesos s'han d'escolaritzar amb un diccionari de la seva pròpia varietat lingüística; i els immigrants que hi viuen també han d'aprendre la llengua a partir d'aquesta varietat, que és, a fi de comptes, la que faran servir.

El *Diccionari del francès de Quebec* és una obra ben feta. Potser insisteix una mica massa en els col·loquialismes i això li dóna un cert desequilibri. Però, per damunt de tot, és una obra ben feta. Ha aixecat, en efecte, algunes crítiques negatives, però que sembla ser que ja reulen, perquè de fet es concentren en uns pocs aspectes: en algunes paraules, que són especialment conflictives i difícils d'acceptar com a mots de la llengua, i en algun aspecte del tractament lexicogràfic dels mots, com per exemple el fet de no marcar els anglicismes com a tals sinó com a mots familiars, amb l'etiqueta «fam.»; però en sentit global és un diccionari fet per quebequesos des de la perspectiva del Quebec (en aquest sentit marca com a francismes els mots que només s'usen a França però no a Quebec), sobre la base del *Micro Robert*. Que jo sàpiga, és la primera vegada que un diccionari reuneix totes aquestes característiques. I això és el més important.

M. TERESA CABRÉ CASTELLVÍ
París, febrer 1993

